

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

«Економічної теорії»

на тему:

«Сучасні моделі соціальної політики»

Студентки 2 курсу групи ФМО-21

напрямку підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»

Григорчук А.Р.

Керівник:

Длугопольський Олександр Володимирович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2016

Григорчук Альона Русланівна

Група ФМО-21

Тема: Сучасні моделі соціальної політики

План

Вступ

1. Соціальна політика: суть та основні принципи.
2. Сучасні моделі соціальної політики. *Державна політика і соціальна політика: роль ООН і США*
3. *Модель державної політики в сфері соціальної*
4. Шляхи вдосконалення соціальної політики в Україні з використанням зарубіжного досвіду.

Висновки

Список використаної літератури

[Signature]
25.12.15

Жерівник
Доктор Духовничий О.В.
[Signature]
25.12.15

План

Вступ

1. Соціальна політика: суть та основні принципи
2. Держава добробуту і соціальна політика : досвід ЄС і США
3. Моделі держави добробуту в сучасній економіці
4. Шляхи вдосконалення соціальної політики в Україні з використанням зарубіжного досвіду

Висновки

Додатки

Список використаної літератури

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Соціальна політика: суть та основні принципи	7
2. Держава добробуту і соціальна політика : досвід ЄС і США.....	11
3. Моделі держави добробуту в сучасній економіці.....	24
4. Шляхи вдосконалення соціальної політики в Україні з використанням зарубіжного досвіду.....	27
Висновки.....	33
Додатки	35
Список використаної літератури.....	37

Вступ

Соціальну політику сучасного світу не можливо розглядати у відриві від глобальних змін і глобальних викликів, від яких залежить загальний суспільний прогрес та загальнолюдська безпека. Глобальні проблеми розвитку, пов'язані із погіршенням стану довкілля, поглибленням нерівності, збереженням значних ризиків бідності й соціального відторгнення, військовими та соціальними конфліктами, поширенням тероризму, – неможливо розв'язати, не об'єднавши зусилля усього людства. Україна, прагнучи інтегруватися до європейського простору та будуючи власну стратегію розвитку, має чітко усвідомлювати як свої можливості, так і зовнішні чинники впливу. Вибір можливих альтернатив є надто складним завданням, але провідною ідеєю соціальної політики має залишатися прагнення до більшої справедливості суспільства та забезпечення сталого розвитку, який не погіршує умови та можливості для прийдешніх поколінь. Сьогодні Україна перебуває у надто складних умовах (військові події на Сході, погіршення економічної ситуації, значна соціальна напруга), які суттєво ускладнюють можливості реалізації соціальної політики та формують поле невизначеності. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають дослідження, які спрямовані на створення наукового підґрунтя для розроблення та реалізації дієвої політики соціального захисту та підтримки населення.

Актуальність теми дослідження. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку світу є відхід від усталених форм економічної, соціальної, гуманітарної політики. Відбуваються радикальні зміни в соціальній сфері не тільки тих країн, що їх раніше відносили до так званого „другого світу“, а й у країнах традиційної демократії. Ці держави опинилися перед необхідністю робити вибір між колективною та індивідуальною відповідальністю за соціальний добробут, між обов'язками найманого працівника та обов'язками роботодавця у страхуванні від соціальних ризиків, між обов'язковою та добровільною участю у соціальних програмах, орієнтацією на позитивні чи на

негативні свободи, між місцевим, національним чи наднаціональним регулюванням соціальної сфери.

Мета і завдання дослідження. З'ясувати суть соціальної політики, проаналізувати моделі соціальної політики в соціальних державах.

Об'єкт дослідження є процес формування та структуризація соціальної політики економічно розвинутих країн світу.

Предмет дослідження є моделі соціальної політики як сукупність умовних характеристик, що дають уявлення про цінності соціальної політики в конкретній країні, її цілі, завдання, інструменти та форми реалізації, взаємозв'язок із економічними, демографічними, політичними та іншими чинниками.

Інформаційною базою цієї роботи стали результати наукових досліджень, залучених з інших галузей знань - історії, філософії, соціології, соціальної роботи тощо, які стосуються філософських проблем політики і влади, функцій держави у соціальній сфері та концепцій соціальної держави, теорій модернізацій і сучасного розвитку демократії, громадянського суспільства, розвитку ідеологій і суспільних цінностей, концепцій соціальної справедливості, проведення порівняльних досліджень та типологізації соціальної політики.

1. Соціальна політика: суть та основні принципи

Соціальна політика — це сукупність соціально-економічних заходів держави, місцевих органів влади, підприємств, організацій, спрямованих на захист населення від безробіття, підвищення цін, знецінення трудових заощаджень. Вона забезпечує достойний рівень життя, який виражається в певній кількості та якості споживчих благ і послуг, починаючи з "первинних", що задовільняють потреби працівників в їжі, одязі, засобах пересування, підтримці здоров'я, і закінчуючи найскладнішими потребами, які пов'язані із задоволенням духовних, моральних, естетичних запитів .

Тобто в центрі уваги сучасної соціальної політики повинні бути:

- 1) диференціація права, тобто відповідна пільгова політика, правомірне полегшення правового становища в рамках чинного законодавства для тих верств населення, які на це заслуговують;
- 2) розробка концепції, принаймні в доктрині, «правомірного мотивування», стимулювання в рамках соціальної політики. Це підтримка використання нанотехнологій, новаторських проектів розвитку, потенціалу соціально активної талановитої молоді тощо. До речі, одне з визначень політики таке: «політика – мистецтво можливого» (О. Бісмарк). Незважаючи на певну «абстрактну» форму вислову, можемо зазначити: мабуть, саме це визначення є таким, що, з одного боку, найбільше відповідає сучасним умовам, а з другого – потребам людини в усіх сферах її життєдіяльності. Про необхідність зрушень у цьому напрямі не раз казав міністр освіти С. Квіт, наголошуючи на нагальній потребі підготовки високотехнологічних фахівців у державі. Утім, як впливає з його виступів, без серйозної державної політики в цьому напрямі прогнозувати розвиток у майбутньому потужного науковотехнічного комплексу неможливо. Так, серед напрямів соціальної політики ЄС визначено: Європарламент та Рада «можуть ухвалювати заходи, щоб заохотити співпрацю державчленів шляхом ініціатив, спрямованих на поглиблення знань, розвиток

обміну інформацією та найкращими практиками, сприяння інноваційним підходам та досвіду оцінювання» .

Декілька прикладних ілюстрацій. Йтиметься про гранти (правові стимули, правомірну мотивацію відповідної поведінки). Річ у тім, що навіть у доктринальному аспекті це поняття у вітчизняній науці поки що належно не опрацьовано, докладно не вивчено. Отже, зрозуміло, що на практиці в такому разі важко конструювати відповідну політику щодо максимального використання потенційних можливостей цього заохочувального засобу. Принагідно нагадаємо, що в європейських країнах навіть створено науково-практичний напрям – «грантологію». У науковому сенсі «грант» може використовуватися в декількох аспектах:

- 1) як грошові кошти, що передаються на проведення наукових досліджень фізичним і юридичним особам і не потребують повернення;
- 2) як «стимулюючий захід», правомірний мотиваційний вплив.

У функціональному аспекті грант – це сукупність юридичних норм, що визначають коло осіб – грантодавців, тобто тих, хто може на певних умовах надавати кошти на безоплатній основі фізичним і юридичним особам на наукові дослідження в Україні. Навіть такий короткий нарис свідчить про деяку фрагментарність наукового освоєння цієї категорії, а отже, уповільнення максимального її використання в соціальній політиці держави.

У такий спосіб, розуміючи важливість функціональної потужності соціальної політики у принаймні двох згаданих напрямках, можна констатувати, що прогностичний напрям, пов'язаний із позитивним мотивуванням поведінки особи, заслуговує сьогодні на наукове вивчення задля надання відповідних рекомендацій на практиці.

Деякі дослідники (Ф. Хаєк, Н. Боббіо) стверджували, що прогрес – це перехід до права, суб'єкт якого з функціонера перетворюється на громадянина, цей процес супроводжується використанням сучасною державою техніки стимулювання, у зв'язку з чим юридичний порядок набуває заохочувальної функції, під якою розуміється дія, яку надає право, використовуючи позитивні санкції, спрямовувати їх на стимулювання суспільно корисних вчинків.

Саме для того, щоб навести відповідні наукові узагальнення, необхідно підійти до аналізу соціальної політики у форматі доктринального вивчення.

У цьому аспекті потрібно процитувати О. Хеффе: «Якщо людське співжиття хоче набути легітимного характеру, то воно повинно, поперше, мати правовий характер; подруге, право повинно набути якості справедливості, і, потретє, справедливе право повинно захищатися громадським правопорядком, а отже, мати форму справедливої держави.

У такий спосіб спробуємо розглянути моделі соціальної політики, які існують нині або існували в минулому.

Учені зазначають, що соціальна політика держави – це певна орієнтація в системі засобів і способів оптимізації соціального розвитку суспільства, відносин між соціальними групами, створення тих чи інших умов для задоволення життєвих потреб їхніх представників. Це визначення є досить широким, хоча в науковому вжитку трапляються й більш вузькі: соціальна політика – це напрям діяльності держави, що втілюється в її соціальних програмах. Ураховуючи ці наведені визначення, а також інші, необхідно систематизувати різновиди моделей соціальної політики:

1) у директивній економіці СРСР й інших соціалістичних країн реалізувалася так звана патерналістська модель соціальної політики. Патерналізм – це модель, за якої центральне керівництво бере на себе відповідальність за економічне

становище й водночас претендує на використання будьякого інструментарію з арсеналу адміністративних засобів. Серед позитивних моментів згаданої моделі виокремлюють рівність населення щодо розподілу матеріальних благ і послуг. Проте, зрозуміло, патерналістська модель соціальної політики істотно гальмує вдосконалення соціально-економічних відносин у країні;

2) у Великій Британії, Франції, інших європейських країнах до 70х рр. ХХ ст. найбільший розвиток дістала концепція, згідно з якою держава – це єдиний інститут суспільства, що не має власних інтересів і тому здатен виступати посередником між різними групами й індивідами суспільства, діяти відповідно до громадських інтересів. Історично ця концепція формувалася в періоди економічних і політичних потрясінь, у періоди, коли держава виконувала всі управлінські функції, зокрема й у соціальній сфері. Дія ринкових чинників мінімізована, що гарантує загальнодоступність соціальних благ і послуг. Проте згодом виникає потреба ширшого використання ринкових принципів у функціонуванні соціальних галузей, що, у свою чергу, потребує відповідного перегляду концепції «держави добробуту»;

3) модель соціального ринкового господарства – синтез гарантованих державою економічних свобод і соціальної справедливості; до того ж прибічники активної соціальної політики, як і її противники, не відкидають потреби розв'язання соціальних проблем за участю держави. Колізії виникають щодо форм і методів її проведення, а також оцінки результатів. Мета соціального ринкового господарства – це цілеспрямоване проведення політики, орієнтованої на економічне зростання, з використанням таких засобів та інструментів, котрі якомога менше обмежували б економічну свободу;

4) європейська модель ринкової економіки, специфіка якої визначається на початку ХХ ст., полягає в синтезі цілей економічного прогресу і соціальної солідарності. Її інституціональною основою є соціальна правова держава, а виразом в економічній сфері – концепція соціального ринкового господарства.

Європейська модель у більшості країн має загальні риси та єдиний вектор розвитку. Втім, у змісті цього феномену в деяких європейських країнах є істотні відмінності. Ринкова модель соціальної політики чітко орієнтована на певні визначені групи населення чи на окремі життєві ситуації. Вона характеризується диференційованим підходом стосовно різних груп і членів суспільства. Для працездатних громадян допомога держави проявляється у створенні умов для підвищення їхньої соціальної активності. Соціальна ж допомога надається громадянам у разі хвороби, нещасного випадку, безробіття тощо.

У сучасному світі викристалізовані такі чотири моделі соціальної політики:

- 1) Велика Британія, Ірландія, Канада – англосаксонська, вона передбачає відносно низький рівень перерозподілу ВВП (не більш як 40%);
- 2) країни Південної Європи, а саме Греція, Іспанія, Італія – південноєвропейська. Обсяг ВВП – від 60 до 40%;
- 3) Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія – скандинавська модель, що є найбільш близькою до патерналістської моделі. Наприклад, у Данії показник податкових прибутків держави у ВВП становить 52%. Недоліками цієї системи є жорстка податкова політика, спрямована на зрівняння прибутків;
- 4) модель, яка використовується Німеччиною, Австрією, Бельгією, Нідерландами, Швейцарією (до 50% перерозподілу ВВП).

Утім, запровадження моделі соціальної політики «під копірку» або шляхом «калькування» є помилкою. Зрозуміло, що ця модель має викристалізовуватися з урахуванням загальної моделі соціально-економічного розвитку держави.

З огляду на це хотілося б зупинитися на принципах, яким повинна, окрім іншого, відповідати модель соціальної політики:

а) принцип соціальної справедливості (безперечно, соціальна справедливість є загально визнаною цінністю сучасного демократичного правового розвитку. Немає сумніву, що в умовах сьогодення принцип справедливості має базуватися на принципі рівності (хоча б відносна рівність у розподілі матеріальних благ та юридична, процедурна рівність). Держава, отже, гарантує всім громадянам забезпечення певного соціального мінімуму (мінімальна зарплата, мінімальна пенсія, адресна допомога тощо). Водночас особливо підкреслимо, що соціальна політика держави повинна спрямовуватися на створення умов для результативної праці;

б) принцип юридичної відповідальності держави перед особою й громадянським суспільством. Річ у тім, що юридичну відповідальність особи перед державою чітко висвітлено і в доктринальному, і в нормативному змістах. Утім, відповідальність держави перед особою – це принцип, доктринальне опрацювання та нормативне оприлюднення якого ще триває. Зрозуміло, що принцип правової держави (взаємна відповідальність держави і особи) є сьогодні передумовою розвитку громадянського суспільства;

в) принцип соціальної солідарності, який полягає в тому, що сучасне суспільство покликано відповідати на виклики та імпульси як єдина система, де відбуваються перерозподіл соціальної спроможності від працездатних до непрацездатних у рамках поколінь, у певних координатах часу і простору;

г) принцип гендерної рівності. Нині в Україні, як і в більшості країн, відбувається переоцінка цінностей і орієнтація політичного курсу держави на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів, на їх природні засади, що є значущими для всієї світової спільноти. Коли йдеться про рівність статей як ідеал суспільнополітичного розвитку, під цим поняттям можуть розумітися: а) формальна рівність (рівність юридична, закріплена законодавчо); б) рівність можливостей (надання певної законодавчо закріпленої переваги певній соціальнодемографічній групі для створення однакових з іншими

групами умов на «старті»); в) рівність результатів (цілеспрямоване забезпечення конкуруючим сторонам ліквідації перешкод, які можуть бути зумовлені попередньою дискримінацією).

Виконання взятих Україною зобов'язань щодо гендерної рівності потребує осмислення національних можливостей їх реалізації з урахуванням історично набутої практики суспільного життя чоловіка та жінки, національних традицій їхніх взаємовідносин, здобутків і рівня соціальної культури та сучасної соціальної політики;

д) принцип соціальних гарантій, що передбачає забезпечення громадянам гарантованого державою мінімуму соціальних послуг щодо навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, професійної підготовки, працевлаштування, обсяг, види та якість яких мають забезпечити розвиток гармонійної особистості, відповідний баланс реалізації цілей і можливостей соціальної політики;

ж) принцип забезпечення соціальної безпеки. Йдеться про можливість людини задовольняти свої потреби, поєднуючи індивідуальні й громадські інтереси. Цього можна досягти за умови забезпечення нормального рівня життя населення, що відображає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини, серед яких – забезпечення житлом, відповідний рівень освіти, медичного обслуговування, екологічної безпеки тощо.

Запропоновані принципи не становлять замкненої системи. Вони можуть і повинні доповнюватися на різних етапах праводержавотворення. Так, ці принципи мають відповідати завданням, що їх можна виокремити як найважливіші нині у сфері соціальної політики:

1) захист незапрацездатного населення в умовах кризових проявів;

2) допомога найуразливішим прошаркам населення, серед яких – учасники АТО, члени їхніх сімей, діти, позбавлені батьківського піклування, дітисиріти та ін.;

3) сприяння формуванню соціально активної особистості.

Одним із векторів сучасного наукового дослідження, безперечно, має стати вивчення феномену соціальної активності членів громадянського суспільства під час трансформаційних демократичних зрушень, зокрема: оцінка співвідносності правової активності та юридично значущої поведінки; розгляд формування правового світогляду особистості, наділеної соціальною свободою тощо. Не таємниця, що під час переломних процесів у праводержавотворенні значно зростає соціальна активність. Такі «спалахи» цікаві з багатьох поглядів та різних кутів вивчення. Передусім це пов'язано з формуванням і розвитком громадянського суспільства, його функціональною спроможністю у взаємовідносинах із владою. Соціальна активність, безперечно, є передумовою, засадою поведінки, яку можна й слід визначати юридично значущою. Зрозуміло, що будьяка соціальна активність громадян спрямована саме на результат, на виникнення відповідних правовідносин та їх регулювання. Отже, соціальну активність можна розглядати як передумову юридично значущої поведінки, а останню – як результат відповідної правової активності.

Тобто соціальна політика як напрям державного «піклування» лише для найуразливіших верств населення не відповідає вимогам сучасного буття людини, захисту її прав, свобод і законних інтересів, розвитку її світогляду, формуванню активної життєвої позиції, врештірешт – громадянському вихованню особистості. Соціальна політика – це, водночас, політика, спрямована на формування соціально активної особистості, активного носія ідеалів громадянського суспільства.

2. Держава добробуту і соціальна політика : досвід ЄС і США

Модель «держави добробуту» — типова ринкова модель з високим рівнем регулювання соціальної сфери. Держава, маючи за пріоритет ринкове господарство, володіє функцією забезпечення соціальної стабільності, забезпечуючи широкий спектр соціальних послуг, які ринок забезпечити не може. У «державі добробуту» високий рівень витрат на соціальні потреби, високі соціальні мінімальні стандарти, часто близькі до середніх показників у країні.

У США соціальна допомога проявляється за допомогою федеральних і регіональних програм щодо боротьби із бідністю. Нею забезпечені близько 15% населення, багатодітні та неповні сім'ї, іммігранти, інваліди, безробітні, доходи яких нижчі за прожитковий мінімум (15 доларів в день). Форми допомоги можуть мати вигляд грошових (пенсії, соціальна допомога, разові виплати) або ж натуральних (талони на харчування та придбання продуктів із знижками). Талонами наділяються сім'ї, сукупний дохід яких перевищує рівень бідності не більше ніж на 30%. Безробітні, інваліди та іммігранти мають право на отримання грошової основної і додаткової допомоги. У США, громадяни віком від 65 років мають право на медичну допомогу за федеральною програмою – Medicaid (Медікейд) безкоштовно або з значними знижками.

Програма "Медікейд" здійснюється за допомогою федерального уряду та урядів штатів і забезпечує фінансування щодо надання медичного обслуговування бідним верствам населення. Умови для отримання допомоги за цією програмою та сам обсяг допомоги значно різняться від штату до штату. "Медікейд" обходиться в 156 мільярдів доларів на рік і є найбільшою програмою надання соціальної допомоги в країні. Пільги із соціального забезпечення отримують всі громадяни, які легально перебувають у країні.

Народжена особа, або яка легально прибула до країни, обов'язково отримує картку з номером соціального страхування. Зарплатню у США отримують у чеках з відривними талонами, на яких обов'язково пояснюються всі види нарахувань та відрахувань за відпрацьований час. Всі зобов'язані платити податки. Якщо особа працює за наймом, вона змушена сплачувати податок на соціальне забезпечення—6,2% та на медичну страховку – 1,45%. Роботодавець сплачує таку ж саму суму— 7,65% . Весь податок (15,3%) прямує до податкового управління. Наявний також і ліміт на податок на соціальне забезпечення(у 2011 році він становив 6826 доларів). Якщо ж особа займається приватним підприємництвом, вона повинна сплатити податок із свого доходу у розмірі 15,3%, але вона може виключати з прибутку деякі бізнес-витрати аби зменшити суму податку (витрати на телефон, бензин тощо) .

На транспорті пенсіонер показує картку “Медікейд” і автоматично отримує знижку на проїзд у розмірі 50%. Програма забезпечує медичні потреби осіб віком від 65 років і старших, незалежно від рівня їх доходу. Дія цієї програми протягом останніх років стикалася з критикою з боку пенсіонерів: через регулярне зростання цін на ліки їм ставало все складніше придбати їх. В результаті, у 2003 році було внесено доповнення до цієї програми і частку коштів, які необхідні для придбання медикаментів, пенсіонерам почав надавати федеральний уряд. Ті, хто отримує допомогу за програмою для малозабезпечених або у зв'язку із хворобою, теж отримують знижку на проїзд— 50%. А також, малозабезпечені отримують продуктові талони. І ще існує так звана ”восьма програма”, що допомагає людям з обмеженим доходом оплачувати квартиру, а також квартири, спеціальні будинки в яких спонсоруються з міського бюджету.

У 2010 році федеральну допомогу отримали 7,6 млн. жителів США, у тому числі 1,1 млн. – віком(65 років і старші), 6,5 млн. – інвалідів та сліпих. Загальні фонди програми SSI нараховували 46,6\$ млрд., у тому числі, на федеральні допомоги— 43,3\$млрд., на штатні надбавки— 0,2\$млрд., на інші потреби3,1\$

млрд., що містять адміністративні витрати, реабілітація інвалідів за програмою “Ticket to work”, оплата послуг клієнтів, наукові дослідження, аналіз та тестування пропозицій щодо вдосконалення програми.

Останні 40 років уряд проводить щороку автоматичний перегляд величини пенсій соціальної безпеки та допомоги з програми SSI відповідно до рівня інфляції. На початку поточного десятиріччя федеральні витрати на схожі програми, у тому числі малозабезпеченим пенсіонерам, сім'ям із дітьми, інвалідам нараховували близько 20 % загальної суми витрат федерального бюджету на допомогу. На програми негрошових видів допомоги сягає 80%. Уряд штату має право виділяти за рахунок свого бюджету кошти на допомогу деяким групам інвалідів, що не підпадають під федеральні вимоги. У США певні переваги надаються громадянам, які закінчили несення військової служби або виконання військових обов'язків, що містять такі складові: звільнених за віком і вислугою років пенсійне забезпечення осіб; пенсії ветеранам з інвалідності внаслідок військової служби; надання допомоги у здобутті цивільної освіти безпосередньо військовослужбовцями, а також їх членами сімей; надання страховок та позик на побудову житла та його ремонт; страхування життя; медичне забезпечення військовослужбовців та їх членів сім'ї; психотерапевтична допомога; допомога щодо працевлаштування; виплати допомоги у випадку безробіття після звільнення з військової служби. Деякими пільгами у США користуються і студенти. Так вони отримують знижки оплачуючи проїзд у міському транспорті. Ці знижки залежать від штату і міста, але наявні скрізь. Наприклад, у місті Портленд штату Мен знижка на проїзд стандартна, а саме 50%. Ціни для студентів знижені і при поїздках на літаках або автобусах. Крім цього, студенти можуть розраховувати на освітні кредити, що сягають до 7,5 тисяч доларів на рік, аспіранти – до 54 тисяч доларів на рік за умови повернення протягом 10 років. Відсотки за кредитами складають 5-10 відсотків річних. Під час навчання та протягом першого півроку після закінчення ВНЗу студент не виплачує кредит, а відсотки

оплачуються федеральним урядом. Закінчивши навчання виплати для сплати кредиту, наприклад, у 10 тисяч доларів, складуть від 106 до 127 доларів щомісяця. У США розглядається питання щодо відмови від грошових виплат і повернення до системи послуг. Особа, якій надаються послуги замість грошових компенсацій рахується більш захищеною, тобто її не можуть пограбувати на вулиці, і члени власної сім'ї не можуть відібрати у неї гроші. Подібні негативні наслідки виплати грошових компенсацій притаманні перш за все для соціально неблагополучних районів американських міст.

Специфіка розвитку інституту соціальної політики в Україні полягає в тому, що інституційні зміни не випливають з попереднього досвіду, відсутні (або значною мірою втрачені) традиції, звичаї функціонування соціальних інститутів в умовах ринку, несформовані суб'єкти, відсутня належна інфраструктура соціальних інститутів ринку тощо. Відтак цілком очевидно, що процеси трансформації інституту соціальної політики в Україні мають здійснюватися шляхом запозичення та імплементації ефективних систем і механізмів соціальної політики зарубіжних країн. Однією з найважливіших ознак ефективної соціальної політики є існування якісної системи соціальних стандартів та гарантій. Серед принципів формування сучасної системи державних соціальних стандартів і нормативів, яка створюється з метою забезпечення визначених Конституцією України соціальних прав та державних соціальних гарантій, особливий інтерес становлять європейські соціальні стандарти: за півстоліття інтеграційного розвитку Європейський Союз виробив одну з найсучасніших практик соціальної політики. Про високу ефективність чинного в ЄС 14 інституту соціальної політики свідчить, зокрема, усталена тенденція зростання протягом останніх десятиріч індексу людського розвитку, майже десятикратне зниження рівня бідності, висока якість соціальних послуг та ін. Починаючи з 1991 р. питання соціальної політики посідали важливе місце в системі відносин України та ЄС, які будувалися на спільному розумінні того, що процвітання, стабільність і безпека обох країн можуть бути

значно посилені тісним співробітництвом. Офіційному визначенню цілей інтеграції інституту соціальної політики України до стандартів ЄС сприяло ухвалення Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами (1994 р.), Спільної позиції ЄС щодо України (1994 р.), Спільної стратегії ЄС щодо України (1999 р.), Плану дій ЄС–Україна (2005 р.), Порядку денного асоціації Україна–ЄС (2009 р.), Спільної декларації країн-учасниць Празького саміту з питань Східного партнерства (2009 р.), інших рішень Ради ЄС, декларацій та документів ЄС, якими передбачалося створення основ взаємовигідного соціально-економічного, науково-технічного, культурного співробітництва з Україною. Примітним є той факт, що співпраця України з ЄС активізувалася в середині 1990-х рр. ХХ ст., у період, знаковий для ЄС прийняттям нових членів (Швеції, Фінляндії) та поширенням цінностей, заснованих на тісному взаємозв'язку між економічною, соціальною політикою і політикою зайнятості. Що стосується європейських соціальних стандартів, то в країнах ЄС історично виникло кілька різновидів теоретичних концепцій соціальної держави та кілька варіантів їх практичної реалізації з точки зору характеру взаємодії ринкової системи, інституту держави і громадянського суспільства. У результаті, сьогодні в Європі одночасно діють континентальна, англосаксонська та скандинавська моделі соціальних стандартів. Та, незважаючи на певні відмінності в соціальному розвитку європейських країн, усі ці моделі декларують відданість спільним гуманітарним цінностям, інтересам і правам людини та прагнення відповідати моделі політики, яка отримала назву “Європейська соціальна модель”. Варіативність національних соціальних стандартів була покладена в основу уніфікації європейських соціальних стандартів, закріплених в Європейській соціальній хартії 1961 р. та уточнених в Європейській соціальній хартії (переглянутій) 1996 р.. 15 У 80-ті рр. правова база соціальної політики ЄС була розширена завдяки прийняттю двох важливих документів: Єдиного європейського акта (1986 р.) і Хартії основних соціальних прав трудящих Співтовариства (1989 р.). Якщо Єдиний

європейський акт уперше поставив завдання формування єдиного соціального простору і знаменував собою новий підхід до гармонізації національних законодавств у соціальній сфері та приведення їх у відповідність з правом ЄС, то другий документ окреслив головні цілі соціальної політики Євросоюзу. Основу новітнього інституту соціальної політики ЄС формують концепти розвитку соціальної держави та соціально орієнтованої ринкової економіки. Сутність ідеї соціальної політики, заснованої на концепції розвитку соціальної держави, визначається сукупністю інваріантних властивостей соціальних інститутів: визнання соціальних прав громадян і взяття державою на себе соціальних зобов'язань; соціальна підтримка для всіх членів суспільства; існування державних систем соціального захисту; прийняття державою відповідальності за рівень добробуту громадян; існування інститутів громадянського суспільства, і, насамперед, інституту соціального діалогу. Принципові аспекти вносить у зміст європейської соціальної політики концепція розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки, у якій соціальна політика посідає статус інвестиційної, а не тільки видаткової сфери, а зайнятість є метою економічної політики, а не її наслідком. Такий підхід сприяв розширенню зусиль ЄС у сфері ідеологічного й інституційного забезпечення зайнятості та соціальної політики, “запуску” методу відкритої координації як методу координації соціальної політики. Інтеграційною основою для адаптації інституту соціальної політики України до стандартів ЄС є Угода про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС (УПС), яка набула чинності 1 березня 1998 р. Подібно до інших угод, що були запропоновані ЄС колишнім республікам СРСР, УПС, укладена з Україною, забезпечує правову базу розвитку соціальної сфери та визначає такі головні цілі розвитку інституту соціальної політики: імплементація міжнародних і регіональних стандартів прав людини; свобода вираження поглядів, зібрання та об'єднання; забезпечення дотримання прав осіб, які належать до меншин; боротьба проти тортур, нелюдського та принизливого поведіння; забезпечення рівного

ставлення; дотримання прав дітей; дотримання прав профспілок і забезпечення .

Будь-яка країна має власне законодавство щодо соціального захисту. Ця проблема має певне своє відображення і в Договорі про ЄС, в статті, де йдеться про адаптацію соціального захисту до захисту працівників-мігрантів та його відповідність двом основним принципам: створення можливостей для набуття та збереження права на соціальні виплати шляхом врахування всіх періодів, передбачених в законах окремих країн та надання виплат особам, які є резидентами на території країн-членів ЄС. Законодавство ЄС про соціальний захист не обмежує права тих, хто пересувається в межах ЄС з метою працевлаштування. Але є різниця у праві на виплати частково і повно зайнятих працівників. Частково зайняті працівники мають право на отримання виплат відповідно до законодавства ЄС тільки в тому випадку, якщо вони підлягали соціальному страхуванню за національною схемою. Так, відповідно до Соціального кодексу Німеччини особи, які зайняті у незначних розмірах, не підлягають обов'язковому страхуванню. Якщо вони не застраховані у системі добровільного страхування, то не будуть забезпечуватися за європейським законодавством .

Соціальний захист населення в Україні здійснюється за допомогою реалізації таких програм:

- Програма допомоги сім'ям із дітьми;
- Державні програми дотацій та житлових субсидій;
- Державна система охорони здоров'я;
- Державна система освіти.

Серед пріоритетів соціальної політики України визначено:

- створення умов для забезпечення достатнього рівня життя населення;

- розвиток трудового потенціалу, народонаселення;
- формування середнього класу, недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів;
- проведення пенсійної реформи;
- надання адресної підтримки незахищеним верствам населення;
- всебічний розвиток освіти, культури, поліпшення охорони здоров'я населення.

При складанні соціального бюджету в Україні за джерелом фінансових надходжень соціальні витрати поділяються на три групи:

1. Витрати, що фінансуються за рахунок бюджетних виплат (пільги ветеранам війни та праці, кошти на виплату щорічної разової допомоги ветеранам війни, соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми, інші види соціального захисту, житлові субсидії, охорона здоров'я, витрати, пов'язані з ліквідацією аварії на ЧАЕС).
2. Витрати, що фінансуються за рахунок страхових внесків (короткотермінові допомоги Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, витрати Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, витрати Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві).
3. Видатки з різних джерел (видатки Фонду соціального захисту інвалідів за рахунок Державного бюджету і, частково, платежів підприємств, пенсії та короткострокові допомоги з Пенсійного фонду за рахунок пенсійних страхових внесків).

На жаль, доводиться констатувати, що перехід до ринкової системи господарювання не супроводжувався в Україні диверсифікацією системи фінансування соціальної сфери. Головним джерелом витрат був та залишається

держбюджет. Між тим, досвід висвітлив суттєві проблеми у бюджетному фінансуванні соціальної сфери в Україні, викликані як об'єктивними макроекономічними диспропорціями, успадкованими від минулої системи господарювання та нагромадженими за роки непослідовних реформ, так і значними вадами у реалізації самої соціальної політики держави. Серед таких проблем: недостатні розміри фінансування соціальної сфери, непослідовність та фрагментарність фінансування, неефективна його структура (основна вага витрат припадає на заробітну плату, що веде до занепаду матеріальної інфраструктури), відсутність стимулів для переходу до децентралізованого фінансування частини соціальних витрат.

Адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС полягає в реформуванні систем страхування, охорони праці, охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, пенсійної реформи, політики зайнятості та інших галузей соціальної політики відповідно до стандартів ЄС і в поступовому досягненні загальноєвропейського рівня соціального забезпечення і захисту населення. В Україні формується система соціального страхування континентального типу, перш за все за зразком Німеччини. Соціальне страхування здійснюють недержавні некомерційні організації, які керуються соціальними партнерами. Звичайно, неможливо перенести систему соціального захисту розвинених країн на правове поле України. Але, безумовно, позитивний досвід слід використовувати, вибудовуючи власну систему.

Важливе значення в цьому контексті має ратифікація часткова, потім у цілому наступна імплементація Україною Європейської соціальної хартії ЄС, яка містить низку статей щодо загального права на соціальне забезпечення та спеціального соціального захисту для окремих категорій населення. Імплементація - процес транспонування актів законодавства ЄС, включаючи створення порядку та процедур їхнього впровадження, забезпечення дотримання та виконання норм права ЄС органами державної влади.

Ратифікація Європейської соціальної хартії відбувалась досить важко та проблематично. Справа в тому, що ратифікація Хартії в цілому передбачала взяття на себе зобов'язання, які вимагали досить великих видатків з державного бюджету ЄС, що є непосильним тягарем у даних соціально-економічних умовах розвитку нашої держави. Тому в процесі дискусії між Президентом України і Верховною Радою України із застосуванням вето та його подоланням наша країна ратифікувала частково.

3. Моделі держави добробуту в сучасній економіці

Доктрина держави загального добробуту й відповідні їй механізми соціального захисту ґрунтуються на принципах соціальної справедливості, а матеріальна підтримка поширюється на всіх осіб, які її потребують, а не лише на тих, хто заробив право на соціальні виплати трудовою діяльністю.

Існує думка, що підґрунтям ідеології держави загального добробуту більшою мірою послужила теза Дж. Кейнса про те, що соціальні видатки мають можливість стимулювати сукупний попит. На заміну класовій боротьбі й конфронтації приходить громадянська згода, система тристоронніх угод, або трипартизму — участь у запровадженні та розробці програм соціального захисту безпосередньо тих, хто представляє працівників, роботодавців і держави.

Створення державою соціальних гарантій переводило питання розподілу матеріальних благ у повністю економічну площину, в більшості звільняючи його від політичних нашарувань.

Не дивлячись на схожі риси у формуванні держави соціального добробуту західного зразка, кожна країна долала власний шлях, формуючи суспільні інститути забезпечення соціального добробуту залежно від конкретних національних традицій і особливостей. Найбільш відомою є класифікація держав загального добробуту за Г. Еспін-Андерсеном - за ознаками охоплення населення, доступності та ступенем перерозподілу доходів у системах соціального забезпечення й впливу будь-яких політичних сил на цей процес.

Досліджуючи країни, які входять до ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), він розрахував коефіцієнт заміщення заробітної плати гарантованими державою соціальними виплатами, коли працівник з певної причини втрачає здатність працювати або вибуває з числа зайнятих (похилий вік, безробіття, тимчасова непрацездатність). За допомогою цього коефіцієнта країни ОЕСР було розділено на три групи з відповідними

показниками в англосаксонських і скандинавських країнах і середніми — у західноєвропейських.

Ще однією ознакою для класифікації було визначено політичні фактори, що найбільшою мірою мали вплив на формування систем соціального захисту в історії цих країн: роль лівих сил в уряді, підтримка виборцями консервативних традицій та рівень авторитарності влади. Враховуючи дані політичні фактори, Г. Еспін-Андерсен виділив три типи політичного устрою — ліберальний, консервативний і соціалістичний.

Особливою рисою ліберальної моделі є провідна роль, що присвячується соціальній допомозі, тоді як обов'язковому соціальному страхуванню надається скромніше місце. Крім того, держава досить активно сприяє всім видам приватного страхування.

Ліберальну державу, за Г. Еспінім-Андерсеном, характеризує також відсутність впливу як лівих сил, так і консервативних, а також прибічників абсолютизації державної влади. США, Канада й Австралія добре вкладаються в цю класифікацію. Іншим державам, таким як, Великобританія і Японія, характерний низький ступінь заміщення заробітної плати виплатами по соціальному страхуванню не корелюється з іншими ознаками ліберального типу.

Консервативна модель надає соціальному страхуванню певну перевагу перед адресною соціальною допомогою саме тому, що повністю відображує розшарування населення за соціальним статусом та рівнем доходу. Тобто, вертикальний перерозподіл доходів тут досить незначний. Для історії країн цього типу притаманні високий ступінь державного впливу та консервативні традиції. Італія, Франція, ФРН і меншою мірою Австрія відповідають цій моделі.

Держави, що відносяться до соціалістичної (або соціал-демократичної) моделі, розвинули найвсеосяжнішу систему перерозподілу доходів, яка зменшує

розшарування суспільства за рівнем доходу, хоча повністю не усуває його. Заходи, які здійснюються щодо регулювання ринку праці більшою мірою, ніж соціальні виплати, впливають на стан безробітних і тих, у кого світить загроза безробіття.

Політична система характеризується не лише значним впливом на уряд робітничого класу, а й здатністю політичних партій соціал-демократичної спрямованості формувати спілки з іншими групами, а саме такими як селяни. Кореляція ступеня заміщення заробітної плати з політичною системою найбільша в Нідерландах, Данії, Швеції та Норвегії, однак цей зв'язок добре помітно і на прикладах Фінляндії та Бельгії.

Цілком очевидно, що дана типологія певною мірою умовна, так як ґрунтується лише на показниках заміщення щодо допомог по тимчасовій непрацездатності та безробіттю, пенсій, а також висновках про історію формування політичного устрою. Не надалися уваги такі аргументи, як охорона здоров'я, матеріальна і соціальна допомога сім'ї, житлова політика, освіта та ін. Однак, їх було б важко враховувати через відсутність заданих статистичних даних і показників.

4. Шляхи вдосконалення соціальної політики в Україні з використанням зарубіжного досвіду

На сьогоднішній день наявні деякі здобутки у сфері соціальної політики, але проголошені в законодавчих актах орієнтири потребують серйозної роботи для їх реалізації. Наявні досить серйозні невирішені проблеми у соціальній сфері, такі як масовий характер безробіття і низький рівень зайнятості ; бідність; посилення диференціації суспільства, незадовільний рівень пенсій тощо.

За рівнем безробіття Україна вже перевищила не тільки середньоєвропейські показники, а й показники окремих країн з перехідною економікою. За наявними даними у 2014 р. кількість безробітних зросла на 2.1% (з 7.2% у 2013 році до 9.3 у 2014 році), а до першого кварталу 2015 року досягло 9.6% [Додаток 1].

На початку ХХ ст. в європейських країнах почали створюватися спеціальні фонди допомоги безробітним. У 1906-1908 рр. у Данії, Франції і Бельгії діяльність стала розроблятися на державному рівні з надання допомоги безробітним. А у Великій Британії У. Черчилль, на той час міністр торгівлі, з метою зростання ефективності допомоги безробітним домігся від законодавчих органів права для Міністерства торгівлі відкрити біржу праці. На той час створена британська система страхування запровадила такі методи допомоги безробітним, які й досі застосовуються у структурах страхування від безробіття.

Німеччинні притаманна система обов'язкового страхування від безробіття, яка була запроваджена у період найвищого показника рівня безробіття у 1928 р., у Швеції - у 1933 р. за часів правління соціал-демократів.

Після інфляційної кризи 1974 р. для всіх розвинених країн безробіття стало стандартним явищем. Якщо наприкінці 1960-х років у Великій Британії дестабілізуючим фактором, що привів до зміни політичного курсу й відставки Кабінету Міністрів, був рівень безробіття, який становив 2,6% працездатного

населення (0,5 млн. безробітних), то на початку 70-х років мова йшла вже про один мільйон, а наприкінці 1970-х років - 1,5 млн. На початку 1990 р. кількість безробітних коливалася на рівні 11% (близько 3 млн. осіб). Дана ситуація стала притаманною для всіх промислово розвинених країн. З 1980 по 1998 рр. кількість безробітних збільшилася з 11 млн. до майже 36 млн. осіб у країнах, що належать до Організації економічного співробітництва і розвитку .

Подібні обставини призвели до того, що європейські країни забезпечили досвід у боротьбі з безробіттям і уникненням його наслідків. Прикладом може слугувати сучасна Швеція, у якій держава здійснює активну політику в сфері зайнятості, що спрямована на зниження рівня безробіття. Притаманною рисою цієї політики є попередження безробіття, а не безпосередньо боротьба з його наслідками. Уряд Швеції у соціальній політиці особливу увагу приділяє розробці програми, спрямованої на забезпечення професійної підготовки й перенавчання осіб, що є безробітними, і створення нових робочих місць, в основному в державному секторі економіки; координує міграцію населення і робочої сили шляхом надання кредитів і субсидій на переїзд сімей із районів з надлишком робочої сили до районів, де є вакантні місця; забезпечує доступ населення до інформації про наявні вакантні місця тощо.

Практика свідчить, що у 1997 р. майже всі нові робочі місця у країнах ОЕСР були створені саме у приватному секторі. В той самий час державний сектор продовжує забезпечувати робочі місця для більшої частини населення промислово розвинених країн. У середині 90-х років збільшення зайнятості відбулося за рахунок створення нових робочих місць з неповним робочим днем, а в деяких країнах - за рахунок скорочення тих, які працювали повний робочий тиждень. Так, відповідно до програми, розробленої в Данії, робітники володіють правом на отримання повністю або частково оплачуваної відпустки термін якої становить до одного року по догляду за дитиною, для здобуття додаткової освіти, , через особисті обставини. Звільнені таким способом робочі місця тимчасово надаються безробітним.

Не менш важливу роль у захисті безробітних відіграє ефективна система допомоги по безробіттю. Відповідно до законодавства Іспанії безробітний у перші 180 днів отримує допомогу, що становить 80-100% мінімальної міжгалузевої заробітної плати, у подальшому протягом 181-360 днів розмір допомоги скорочується до 60% і після 360 днів - до 50%. Новий Основний закон про зайнятість від 1993 р. свідчить про виплату 75% міжгалузевої заробітної плати зареєстрованим на біржі праці, сімейним робітникам. Допомога по безробіттю фінансується за рахунок надходження до системи соціального страхування внесків від трудящих і підприємців (відповідно 50 і 60%).

Порівнюючи безпосередньо скандинавську і європейську моделі політики зайнятості, то можна зробити висновок, що перша спрямована на забезпечення працею всіх працездатних, для чого і створюються робочі місця в державному секторі з середньостатистичною оплатою праці; друга спрямована на скорочення кількості зайнятих при підвищенні продуктивності праці й зростанні доходів працюючих. Така політика має за мету дорожу систему допомоги для значної кількості безробітних.

Американська політика зайнятості також спрямована на залучення до процесу виробництва найширших верств активного населення. Її результатом є збільшення кількості людей з низьким рівнем доходу, який проте перевищує допомогу по безробіттю [Додаток 2].

Заслуговує на увагу ідея щодо запровадження громадських робіт для тих, хто одержує допомогу. Це повинна бути добре продумана, законодавчо підкріплена система. Зокрема, рівень допомоги по безробіттю повинен мати стимул для безробітних до участі у громадських роботах й реєстрації на біржах праці, інакше існує ризик повернути цій системі її первісний лад, тобто такий, який вона мала в Англії у 1833 р., коли був прийнятий черговий Закон про бідних. Відповідно до цього Закону бідняки, які зверталися по допомогу, були

направлені у робітні будинки, де панував напівтюремний жорсткий режим. Умовою перебування нужденних у цих будинках була їхня обов'язкова робота на користь парафій, добродійних товариств у віданні яких знаходилися ці будинки.

У 30-ті роки ХХ ст. програми громадських робіт з'явилися у США в умовах зростання безробіття й розповсюджувались у багатьох країнах. Це надало можливість на короткий час вирішити певні соціальні й економічні проблеми безробіття, а також питання, які пов'язані з охороною довкілля, розвитком інфраструктури регіонів, тощо.

Іншою, взаємопов'язаною проблемою, поряд з безробіттям, є бідність.

Бідність — проблема, яку успадкує і нове тисячоліття. В 2001 р., за даними Світового банку, 1,6 млрд. чоловік на нашій планеті існувало лише на один долар в день. Здавалось, ця проблема бідності є вічною — вона завжди існувала та завжди існуватиме. Правда, були часи, які соціалісти-утопісти називали "золотим віком", коли, як вони вважали, не існувало як бідних так і багатих. Але утопісти помилялись — бідність існувала і тоді, хоча вона і не була персоніфікована. У первісному суспільстві також страждали від голоду. Тільки тоді не було розшарування на верстви, поділу на заможних і бідних, не існувало "соціальної" бідності, яка і створює почуття несправедливості.

На даному етапі сучасні держави застосовують різні засоби для вирішення проблеми бідності. Найкращих результатів в боротьбі з бідністю досягла так звана соціальна держава, яка взяла на себе турботу про матеріальне становище своїх громадян, здійснює сучасну соціальну політику.

Дана держава сприяє суспільній злагоді, збереженню стабільності, попереджає гострі соціальні конфлікти.

Що ж стосується України, то стан боротьби з бідністю тут не можна вважати задовільним [Додаток 3]. При цьому становище на Україні гірше, ніж в інших колишніх соціалістичних країнах Центральної і Східної Європи. Проведені

певні опитування населення України, а також Угорщини, Словаччини, Словенії, Болгарії, Румунії, Чехії в рамках дослідження "Новий барометр демократії" засвідчили, що в Україні найбільша частка тих, хто працює, але не отримує заробітної плати (17% на Україні, а середній показник — 6%); часто або інколи відмовляють собі в придбанні продуктів харчування 53% українців (середній показник по семи країнах — 18%); в придбанні одягу, взуття відмовляють собі 66% наших співгромадян (середній показник — 33%).

У нашій країні реалізації програм громадських робіт поки що не приділяється потрібна увага. Так, наприклад, у громадських роботах бере участь близько 13% зареєстрованих безробітних громадян у Вінницькій області, а у Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Львівській областях і м. Севастополі - менше 3%. Міністерство праці і соціальної політики здійснило пропозиції щодо збільшення фінансування громадських робіт за рахунок коштів державного фонду сприяння зайнятості населення з метою залучення до громадських робіт якомога більшої кількості безробітних. Аналізуючи ситуацію на ринку праці України, можна дійти висновку, що для вирішення проблем безробіття сьогодні перевага надається активній соціальній політиці. Досвід свідчить, цей підхід виправданий саме у економічно розвинених країн. Досить велику користь суспільству могло б принести залучення молодих громадян до надання соціальних послуг.

На сьогоднішній день з метою посприяти працевлаштуванню молоді створюються певні фонди за рахунок коштів заінтересованих сторін. Недоліком громадських робіт є те, що вони, не забезпечують підвищення кваліфікації безробітних, що затруднює їм пошуки постійної роботи.

Низькі показники працевлаштування молоді на заброньовані робочі місця обумовлені важким економічним становищем підприємств, що на протязі тривалого часу не виплачують заробітну плату. Як свідчить практика, часто працевлаштування молоді на підприємства є формальним актом. Беручи молодь

у примусовому порядку на роботу, підприємства відправляють її разом з іншими робітниками у довготривалі неоплачувані відпустки.

Підсумовуючи, у сфері зайнятості населення можна виділити такі пріоритети соціальної політики України у сфері зайнятості населення:

- зростання ролі держави у створенні робочих місць та вирішенні проблем зайнятості ;
- залучення до вирішення даного питання комерційних структур;
- державна підтримка малого та середнього бізнесу;
- організація системи підготовки й перепідготовки кадрів;
- створення програми громадських робіт;
- вдосконалення системи соціального захисту безробітних.

Висновок

На даний момент для України необхідне створення нової моделі соціальної політики, яка б повністю забезпечувала потреби населення у соціальному захисті. До цього ж необхідно враховувати досвід іноземних країн, проте не повністю скопіювавши їх.

Вирішальною лінією соціального забезпечення періоду реформування полягає в створенні системи допомоги не тільки для осіб літнього віку і тих, які не в змозі зарекомендувати себе на ринку праці, а й для широких верств населення з не високими доходами, але в межах, які можливо фінансово підтримати.

Досвід свідчить, що політика соціального захисту працездатного, але малозабезпеченого населення має непостійний характер. Різноманітні види часткового субсидування, зусилля, спрямовані на скорочення безробіття, є, з одного боку, наслідками, а з іншого — потребою перехідної економіки. Від тимчасових заходів необхідно поступово відмовлятися у міру того, як набирають швидкість і силу ринкові механізми, так як дія цих заходів безпосередньо пов'язана з втручанням держави в процес ціноутворення і в ринок праці.

Тобто фінансова неспроможність та пасивність даної соціальної політики обумовлюється занадто великою кількістю цілей та малою кількістю засобів їх досягнення.

Отже, простір та повноваження компетенції Міністерства праці та соціальної політики України, виходячи з сучасного погляду, є дещо обмежені і не відповідають загальним завданням, які має перед собою соціальна політика розвиненої держави. Це міністерство, не дивлячись на зміну назви, залишається більшою мірою міністерством соціального захисту, ніж політики. Навряд чи, також, одне міністерство взагалі в змозі охопити усі галузі та напрями

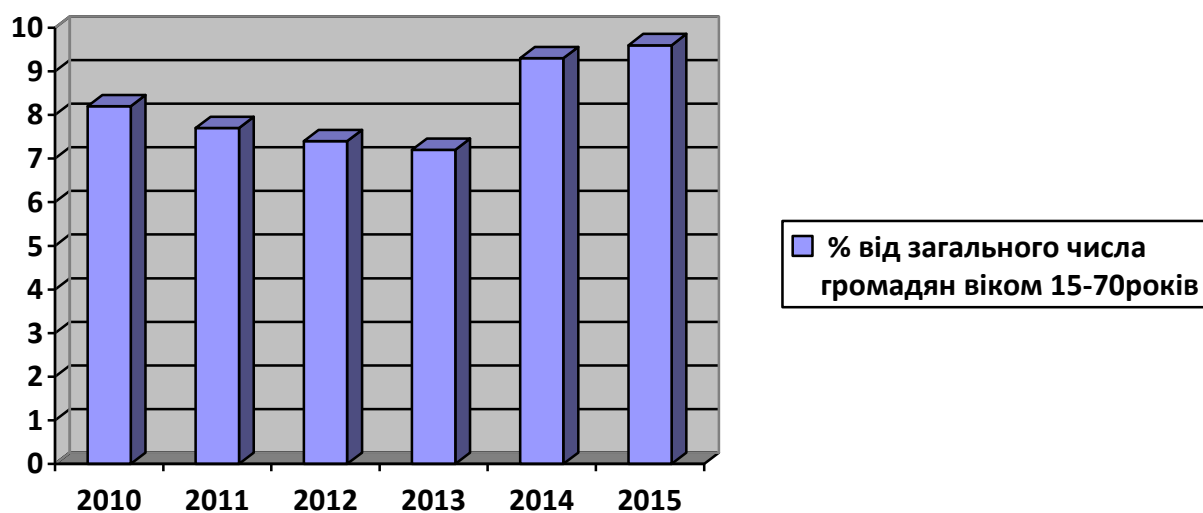
соціальної політики. Більш логічно доручити одному з вищих державних органів функцію провідника курсу Уряду та координатора діяльності усіх державних органів в сфері соціальної політики.

Ще однією та складною проблемою є постановка питання — що є визначальним та первісним при розробці державної політики: Програма соціального та економічного розвитку чи Державний бюджет країни? Досі визначальне слово, а точніше два: "Нема грошей", постійно залишалося за Мінфіном. Здається, відповідь є очевидною — дл япочатку визначити що слід робити, а потім знаходити необхідні для цього ресурси. Зрозуміло, що ці процеси, як і документи — програма та бюджет, є взаємопов'язаними, однак на державному рівні слід нормативно визначити пріоритетність у методі формування державної політики.

В більшості країн є довготерміновий досвід, крім того, багаторічна традиція, затверджувати та готувати лише державний бюджет, однак наголосимо, що це настільки детальні та об'ємні документи, що вони, по суті, є симбіозом бюджету та програми у сучасному українському розумінні цих слів.

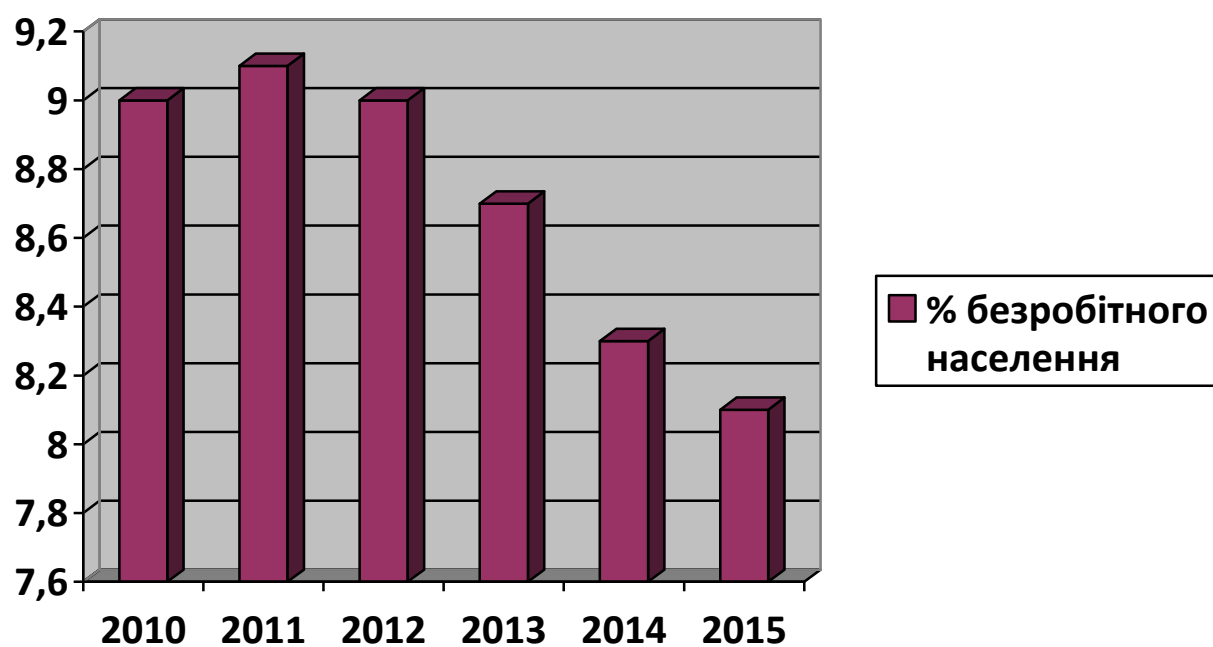
Тому на даному етапі головним завданням є розробка, конструювання власної моделі Української соціальної держави. У процесі його виконання слід, безумовно, використовувати досвід зарубіжних країн, однак не шляхом «сліпого» копіювання та механічного «перемішування» елементів різних моделей. Україна, запозичуючи у розбудові соціальної держави кращі світові надбання, повинна віднайти свою, особливу її модель, з урахуванням власних національних, історичних, політичних, соціально-економічних, ментально-психологічних особливостей.

ДОДАТОК 1

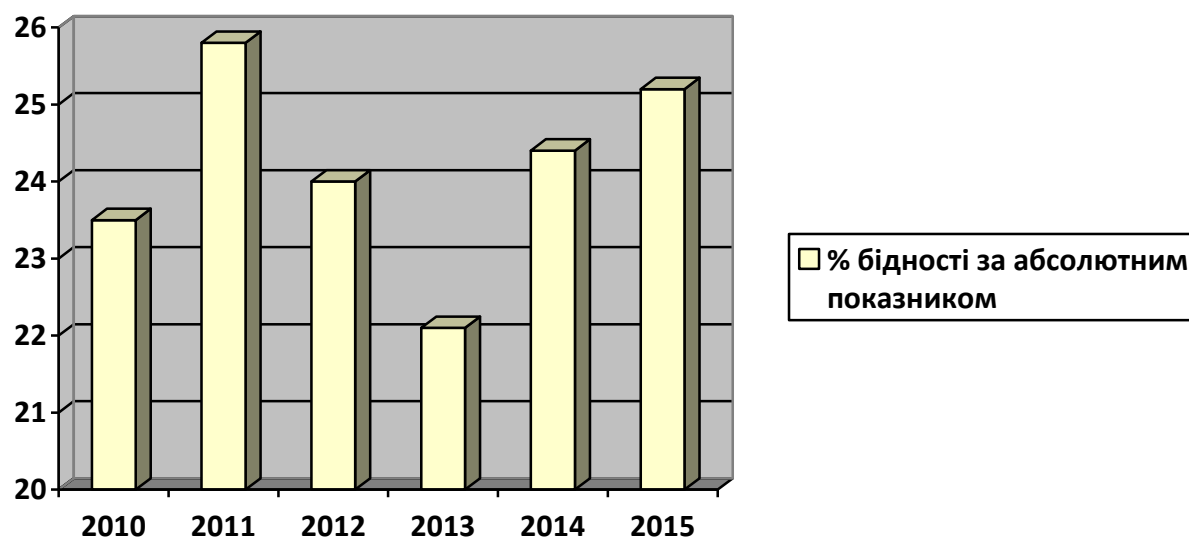

Рівень безробіття України у 2010-2015рр. за методологією МОП

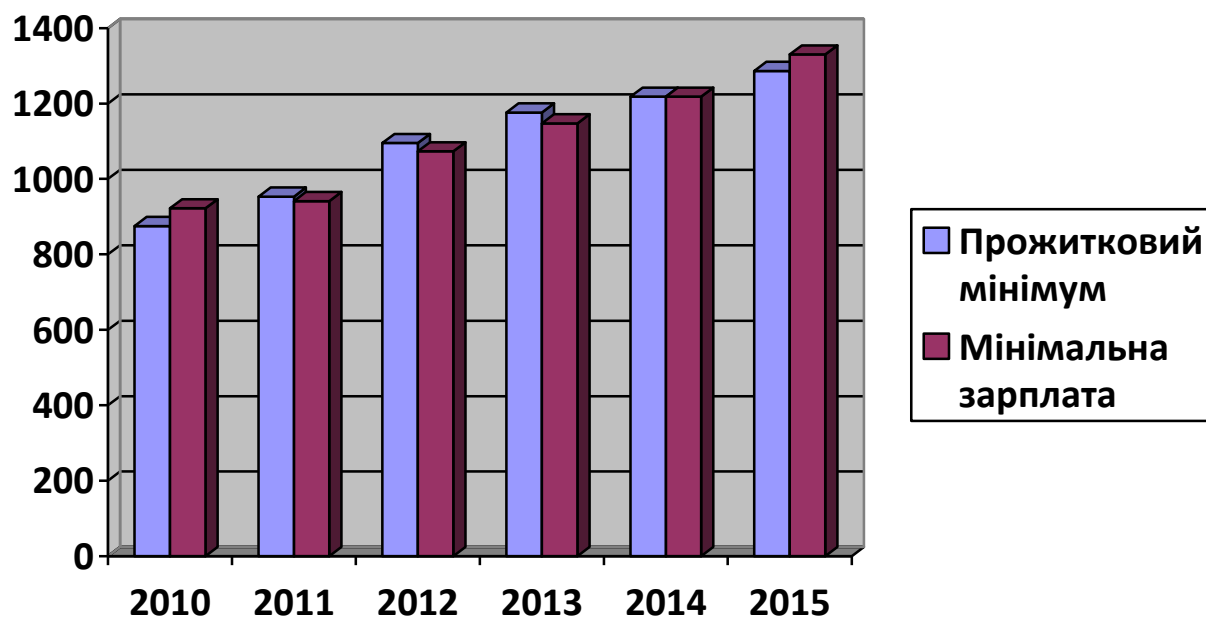
ДОДАТОК 2

Рівень безробітного населення США у 2010-2015 рр.

Рівень бідності в Україні у 2010-2015рр. за абсолютним показником

Співвідношення прожитковго мінімуму та мінімальної зарплати у 2010-2015рр.

Список використаної літератури

1. Базилінська О. Макроекономіка: Навчальний посібник для студентів вузів/ Олена Базилінська, М-во освіти і науки України. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 442 с.
2. Бідан В. Гуманістична складова соціальної політики в умовах економічних трансформацій // Україна: аспекти праці. -2001.
3. Нечай А. Вдосконалення правового забезпечення соціальної допомоги в Україні // Право України. –2000.
4. Кір'ян Т. Насущні проблеми соціальної політики//Праця і зарплата. - 2007. - № 8. - С. 4-5
5. Косенко О. Соціальна політика має бути справедливою //Соціальний захист. - 2007. - № 1. - С. 8-9
6. Мельник С. На передовій соціальної політики //Соціальний захист. - 2005. - № 10. - С. 10-11
7. Новіков В. Потенціал стабільної соціальної політики //Україна: аспекти праці. - 1999. - № 1. - С. 31-35
8. Пріоритетні напрями соціальної політики //Юридичний Вісник України. - 2008. - № 11. - С. 3
9. Юрченко Ю. Соціально-правова держава та її соціальна політика //Управління сучасним містом. - 2005. - № 1-2. - С. 68-74.
10. Управління трудовим потенціалом Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. - Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 403 с.
11. Шевчук П. І. Соціальна політика - 2-ге вид. - Львів: Світ, 2005. - 400с.

12. Сіленко А. Генезис і сутність американської держави загального добробуту / Сіленко А. // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 65-72.
13. Пастернак-Таранушенко Г. Демографічна складова економічної безпеки / Г. Пастернак-Таранушенко. // Вісник Академії наук України. – 2005. – № 11-12. – С. 23.
14. Демографічні прогнози по Україні, 2012 р. // Офіційний веб-сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України (рубрика «Розробки») [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://idss.org.ua/monografii/popforecast2012.zip>.
15. Офіційний веб-портал показників рівня життя населення України <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialnij-zakhist/9149-osnovni-pokazniki-rivnya-zhittya-naselennya-ukrajini>.
16. Статистична служба ЄС <http://ru.nencom.com/spravochnik/organizacii/eurostat>.
17. Державний комітет статистики України <http://www.ukrstat.gov>.
18. Семигіна Т. В. Моделі соціальної політики економічно розвинутих країн: історія та сучасний розвиток : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. : 23.00.01 - теорія та історія політичної науки / Семигіна Т. В. - К., 2007. - 20 с.
19. Ламбаева И. А. Социальная работа за рубежом : учеб. пособие. - М. : Изд-во ВСГТУ, 2000. - 112 с.
20. Калов З. А. Особенности реализации моделей социальной политики / З. А. Калов, Ф. М. Куршаева, Л. У. Хациева. - Ч. 1 // Современные проблемы науки и образования. - 2009. - № 2. - С. 106-108.